

Војин Д. Калинић*

ЗАДАРСКА РЕЗОЛУЦИЈА (У СПОМЕН СТО ДЕСЕТ ГОДИНА ОД ЊЕНОГ ДОНОШЕЊА)

Сажетак

Рад има за циљ да покаже значај Задарске резолуције (донете 16. и 17. октобра 1905 у истоименом граду), донете захваљујући истакнутим српским политичарима из Хрватске, Славоније и Далмације. У то време представљала је крупан политички догађај у животу јужнословенских земаља које су биле у склопу Аустроугарске монархије. Њоме су биле прихваћене одлуке претходно донешене Ријечке резолуције (донете 3. октобра 1905), у којој је истакнута жеља за побољшање државно-правног положаја Хрватске те уједињење са Далмацијом, уз услов да се призна равноправност српског са хрватским народом у свим сферама политичког и културног живота тих покрајина. Такође, изражена је подршка мађарској опозицији око остварења државне самосталности уз исте услове које су донели хрватски политичари у Ријечи. Главна одлика Задарске резолуције је у томе што је првенствено говорила о српско-хрватској сарадњи, утемељујући тако политику “новог курса“ која је била у свом развоју на тим просторима, на супрот претходно поменутој резолуцији у којој су у центру пажње били хрватско-мађарски односи и сарадња.

Због њеног либералног и демократског програма прихватили су је готово сви напреднији српски и хрватски кругови тог доба. Зато ову српску резолуцију која је донешена у

* Доктор политичких наука

Донатовом граду можемо назвати прекретничким политичким актом у унутарполитичком погледу и највишим дometом српско-хрватских односа пре стварања прве заједничке државе тих народа. Ипак, због свог пројужнословенског карактера изазвала је како одобравања тако и нападе у свим важнијим српским и хрватским политичким круговима. У ближој или даљој вези с поменутом резолуцијом уследили су у свим овим земљама крупни политички догађаји који су након Првог светског рата довели до Уједињења.

Кључне речи: Далмација, Задар, Срби, Хрвати, нови курс, 1905.

Октобра ове године навршава се сто десет година од доношења две веома значајне резолуције у српско-хрватској историји. Прва је Ријечка, коју су донели хрватски политичари 3. октобра 1905. године, а две недеље касније уследила је и Задарска резолуција, документ донешен од стране српских заступника из Хрватске, Славоније и Далмације, 16. и 17. октобра 1905. године у истоименом граду. Обе стоје у ближој или даљој вези са политичким догађајима који су уследили у свим јужнословенским земљама на прагу 20. века. Ова два документа су од далекосежног значења, нарочито ако се сагледа развој политичких прилика који је потом и довео, крајем Првог светског рата, до ослобођења тих простора од „*austro-mađarskog gospodstva*“.¹ Такође, не само на ширим просторима које су тада делили Срби и Хрвати, него и у Далмацији, (тада аустријској покрајини) у којој је се родио нови, модерни српско-хрватски договор, оличен у поменутих резолуцијама, настале су повољније прилике по Србе у Хрватској, а нарочито у Далмацији. Њихов културни, просветни и привредни рад добија донекле слободније деловање, наравно колико су тада дозвољавале околности и прилике строге аустријске власти. Ипак, с једне стране попушта борбени притисак Хрвата, који се враћају јужнословенској оријентацији, а с друге и сами Срби извлаче поуку из дотадашње подвојене политичке борбе.²

1 Čulinović Ferdo, „Zadarska rezolucija“, *Zbornik – Zadar* (ur. J. Ravlić), Zagreb, 1964, str. 250.

2 Новоустановљеном политиком, српски политички и културни живот на Приморју ушао је у своју трећу фазу развоја и трајао је све до 1914. године чекајући расplet и решење јужнословенског питања на Балкану. (Види: Војин Д.

Овај историјски период важио је за стање када су не само политичка него и културна дешавања прелазила из уско националних и верских, те временом добијала шире јужнословенско обележје својствено том добу³ већ га можемо назвати и зрелом фазом српско-хрватских односа у којој се дошло до политичког компромиса што је изродило нови национални оптимизам и довело до ближег међусобног културног повезивања. Југословенска (српско-хрватска) историјска наука сматрала га је са пуним правом као највећи домет међусобних односа двају поменутих народа пре Уједињења.

Вера у политику помирења и усаглашавања заједничких циљева оличених у политици „новог курса“, када се узме период од готово три деценије међусобне нетрпеливости и неуспелих покушаја слоге, остављала је доста простора за резервисаност од стране како Срба тако и Хрвата у Далмацији.⁴ Пре доношења поменутих резолуција чак се осећало „политичко мртвило“, апатија за општу народну ствар, па се тежиште тих политичких односа донекле било пребацило у Хрватску и Славонију.⁵ Како би се остварио хрватско-срп-

---

Калинић, *Културни препород Срба у Северној Далмацији од 1848. до 1914. године*, Факултет политичких наука, Београд, 2014, докторска дисертација).

- 3 Догодило се тада у готово свим југословенским земљама неколико пресудно важних догађаја, који су показали снажну тенденцију широких народних маса за ослобођење од апсолутистичких режима било својих (Србија и Црна Гора), било туђинских (Хрватска и Македонија) од страног утицаја и експлоатације у привредном сектору. Истовремено сазревају тежње за зближавањем и сарадњом свих југословенских народа, које су после 1878. године биле замрле. Година 1903. бележи у Хрватској јако политичко трвење на релацији Супило–Трумбић–Смодлакине политике новог курса која је довела до зближавања Срба и Хрвата (Dinko Foretić, „Godina 1903. – godina progresivnih pokreta kod jugoslovenskih naroda“, *Zadarska revija*, br. 1–2, 1984, str. 121).
- 4 Неуспели покушај политичког српско-хрватског споразума познат као „Задарски компромис“ десио се 1888. године у истоименом граду. Потекао је од Бјелановића а за циљ је имао заједничко наступање на изборима. Срби би у Северној Далмацији по том договору добили по једно загарантовано место у Царевинском већу и земаљском одбору. Наиме, разлог је био што се изборни котари за Далматински сабор и поменуто веће нису подударали па кандидат Српске странке никако није могао проћи. Иако је био прихваћен од Бјелановићевог круга, од стране српских конзервативаца, клерикалаца и Бокеља, није био прихваћен. Напокон, 1897. године, постигнут је политичким споразум између народњака и Српске странке, али је смрт најчувенијег Ђевршчанина и кандидата за Царевинско веће омела у даљем политичком раду (Kosta Milutinović, *Vojvodina i Dalmacija 1760–1914*, Prosveta, Novi Sad 1973, 340–344).
- 5 „Prenimo se“, *Dubrovnik*, br. 38, 25. 5. 1908.

ски споразум на Приморју, било је неопходно да таква идеја заживи и код сународника преко Велебита. Свакако, већа је одговорност била код већинског народа Хрвата неголи код мањинских Срба. Како су праваши крајем 19. и почетком 20. века били изузетно јаки политички актери на далматинском тлу, било је потребно да извесни политичари попут Задранина, уредника *Narodnog lista*, Јураја Бјанкинија и Сплићанина др Јосипа Смодлаке доживе политичку еволуцију и зрелост.⁶ Наравно, изузев дон Иве Продана, „трабанта д-ра Јозефа Франка“, уредника задарске ултраклерикалне и проправашке *Katoličke Dalmacije*, који се са таквом политиком никада није мирио.⁷ Ипак, треба имати у виду да су јаки противници и даље били преостали конзервативни правашки заступници у Далматинском сабору називајући се чистим правашима окупљеним око дон Иве Продана. Попут франковаца у Хрватској и Славонији негирали су српску једнакост, сматрајући Србе политичким Хрватима.⁸

Такође, не треба заборавити да је 1901. године на светлост дана изашло од стране православног далматинског Епископа Никодима Милаша (Шибеник 1845–1915 Дубровник) чувено историјско дело *Православна Далмација* које је додатно узбуркало већ одавно пробуђене клерикалне и националне духове у Далмацији. Овом својом књигом, Милаш је имао за циљ да покаже православним Далматинцима прошлост њихове вере у Далмацији. Наслов за ово дело епископу Милашу је дао поменути орган римокатоличке цркве *Katolička Dalmacija*. Под уредничком Продановом палицом поменути лист је кроз штампу и брошуре које је издавао отво-

6 За Смодлаку се може рећи да је био прави идеолог и протагониста политике „новог курса“. Сматрао је да је српско-хрватску слогу могуће постићи ако се измени хрватска политика која се темељила на тријализму. Сматрао је да док год у Далмацији буде толико присталица тријализма колико их има, та се слога неће моћи остварити. Тријалистичка идеја нарочито се развила од окупације БиХ (1878) и водила је у све већи раскорак хрватску и српску политику. Ако се питање сједињења Далмације са банском Хрватском – размишљао је Смодлака – „*prenese iz okvira monarhije u krug naših zajedničkih (tj. hrvatskih i srpskih – I. P. nacionalnih aspiracija*“, те кад се Срби увере „*da se hrvatska politika okrenula protiv bečkog režima sloga će se nametnuti kao nešto što je sasvim prirodno i neminovno*“ (*Josip Smodlaka, Izabrani spisi* (ur. Rismondo Vladimir), Split 1989, str. 44).

7 „Накнадни избори у Далмацији“, *Србобран*, бр. 102, 9 (22) 5. 1907.

8 Beroš Josip, „Zadarsko pitanje“, *Zadarska revija*, br. 5, 1966, str. 381.

рено нападао православну веру, говорећи како су је туђинци унели у Далмацију средином 19. века. Милаш је одговорио историјски, хронолошким редом, истакавши значај свих борби и тешких искушења која су њихови преци морали да издрже у одбрани и очувању вере својих отаца, наглашавајући да своју веру морају да љубе и поштују и да је она једина која води ка спасењу.⁹ Најзначајније историјско дело из пера поменутог далматинског епископа похвалила је тадашња српска штампа из остатка Монархије и Србије, а стизале су и многе похвале од свештенства и народа у Далмацији.¹⁰

Поменута дешавања тих година која су се огледала у оштрим националним и верским конфротирањима довољно нам говоре каква је клима владала у српско-хрватским односима. Међутим, главни политички преокрет дешава се међу истакнутим хрватским правашима Антом Трумбићем (Сплит 1864–1937 Загреб), Франом Супилом (Цавтат 1870–Лондон 1917), Јосипом Смодлаком (Имотски 1869–Сплит 1956) и др. Изузетан је пример последњег поменутог политичара који још 1903, напушта стару правашку политику, да би након 1905. године основао Хрватску пучку напредну странку са органом *Пушка слобода* у граду испод Марјана.¹¹ Нова политичка снага убрзо је напредовала ширећи идеје српско-хрватске слоге. Поред поменутих, извесну улогу одиграо је и Дубровчанин, из Хрватске народне странке, др Перо Чингрија (Дубровник 1837–Дубровник 1921). Са тако снажним политичким фигурама, нови политички курс временом је добијао све више замаха и присталица. Јаке разлоге треба тра-

9 Бурни догађаји из 1896. године у Далмацији, нарочито у Врлици, изазвали су Милаша да у својој васкршњој посланици устане против унијаћења православних у Далмацији. Тако се задарски епископ све више почео интересовати за историју православне вере на тим просторима. Пуне четири године, кад год би имао слободног времена, бавио се овом тематиком. Скупљао је грађу у Задарском, Дубровачком, Венецијанском и другим архивима. На темељу аутентичних писаних докумената, Милаш је изнео чврста уверења да је све оно што је тада износила римокатоличка пропаганда плод њиховог верског фанатизма. Изнео је аргументе да је православна вера била једина вера у Далмацији преко 900 година. У 10. веку тадашњи далматински епископи подлегали су утицају романизма и од тада се православна вера од званичне претворила у гоњену веру (Калинић Војин, *Допринос Никодима Милаша културном препороду Срба у Далмацији*, Београд–Шибеник 2009, стр. 128).

10 Исто, стр. 128.

11 Пре тога лист се звао *Sloboda*.

жити и у томе што су хрватски политичари били углавном незадовољни односом Аустрије према Далмацији, посебно у економским питањима, јер је као покрајина Далмација знатно заостајала за другим хабзбуршким земљама. Такође, међу њима је стално био присутан и страх од империјалне политике суседне Италије према читавом Јадранском приморју.

С друге стране, Српска странка је доживела велики потрес пролазећи у потоњим годинама кроз многе турбуленције. Исте године умро је њен харизматични вођа Саве Бјелановића (Ђеврске 1850–Задар 1897) године. Из политичко-културног наслеђа последњег квартала 19. века према хрватским странкама, а нарочито према правашима, код српских првака владало је изразито неповерење, тако да се у неким тренуцима чинило да је створен непремостив јаз за постизање било каквог значајнијег компромиса. Када је тло за српско-хрватско јединство сазрело у Хрватској и Славонији, снажно се одразило и на браћу на Приморју. Стога је политичко вођство Српске странке одлучило да у таквој ситуацији прихвати све гласнији позив са друге стране како би свом народу донели политичку, културну и сваку другу равноправност ради светлије будућности. Тако се након дубровачких преговора 1903. године један од првих значајнијих покушаја заједничке политике десио у Дрнишу. На том старом политичком бојишту Срба и Хрвата у Северној Далмацији у августу исте године изабрано је заједничко општинско веће.¹²

Најважнији корак српски политичари су учинили састанком у Српској читаоници у Задру. У тада главном граду аустријске покрајине Далмације, који је важио за културни и политички центар Срба у Северној Далмацији тог доба, окупило се укупно двадесет и шест представника свих српских странака са обе стране Велебита.¹³ Једногласно су изгласали чувену Задарску резолуцију 16. и 17. октобра 1905. године, која је уследила након претходне Ријечке резолуције, донете од стране хрватских политичара тринаест дана раније.¹⁴

12 Rene Lovrenčić, *Geneza politike „novog kursa*, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1972. str. 203.

13 Види: Војин Д. Калинић, *Културни препород Срба у Северној Далмацији од 1848. до 1914. године*, Факултет политичких наука, Београд, 2014, докторска дисертација.

14 Ријечка резолуција је политички документ којег су донели истакнути хрват-

Састанком је председавао дубровчанин, др Антун Пуљези.¹⁵ Далматинске Србе представљали су чланови Управног одбора Српске странке на Приморју. Међу њима посебно су се истицали Задранин др Урош Десница, Книњанин Душан Амановић и Дрнишанин Тодор Миовић, док су са далматинског југа, Дубровника и Боке, били: др Антун Пуљези, др Балдо Гради, Ђуро Вукотић, др Лујо Маци. Два српска представника са Царевинског већа у Бечу: др Радослав Квекић и Андрија Вујатовић Шаров, Владимир Симић, Јосип Кулишић и Крсто Ковачевић, као заступници на Далматинском сабору, и Владимир Десница, начелник Обровачке општине.

Поред равноправности два народа, те залагања за сједињење са Хрватском и Славонијом, треба нагласити да су у центру споразума била и културна питања. На првом месту то је био назив народног језика, да се назива српским или хрватским. Затим, у школским установама да српско име буде равноправно хрватском, као и српска и хрватска историја, те да ученици уче оба писма, ћирилично и латинично. (ПРИЛОГ 1)

– питање поштовања заставе, „да у оним опћинама гдје су Хрвати и Срби заступани у опћинском вијећу, буду опћине извјешавати не само заставу већине него заставу и мањине вијећа, ако иста износи барем трећину укупног броја вијећника“.¹⁶

ски политичари из Хрватске и Далмације 3. 10. 1905. године у истоименом граду. Произашла је из политике „новог курса“ покренуте још 1903. године која се темељила на српско-хрватском споразуму. Њоме се, поред прокламације савеза са мађарском опозицијом задати будући заједнички политички циљеви од који су најважнији: равноправност оба народа, борба за уједињење Хрватске и Славоније са Далмацијом, супростављањем даљој германизацији, и политици „продора на Исток“. Поменути циљеви што се требало постићи зближавањем са Мађарима и Италијанима. Састављању резолуције највише су потпомогли: Анте Трумбић, Франо Супило, Перо Чингрија, Јурај Бјанкини и др. Прихватили су је све хрватске странке осим Чисте странке права и Хрватске пучке сељачке странке.

15 Из Хрватске су присуствовали следећи српски представници: као изасланици средишњег одбора Српске народне Самосталне странке: адвокат др Богдан Медаковић, уредник, Светозар Прибићевић, свештеници Вељко Лукић и Петар Крајновић, др Петар Бјелобрк, Васо Мугачевић. Затим изасланици средишњег Одбора Српске народне радикалне странке: адвокати др Ђорђе Красојевић, Жарко Миладиновић, Миливој Бабић, Јован Радивојевић Вачић („Задарски састанак“, *Dubrovnik*, br. 43, 22. 10. 1905).

16 „Записник састављен у уреду земаљског уреда у Задру, дана 14. новембра 1905“, *Застава*, бр. 266, 4. 12. 1905.

– да се поштује писмо на којем је поднет поднесак неком делу власти и покрајина, било ћириличким или латиничним писмом, и да решења поднесака буду на оном писму на којем су поднесени.¹⁷

Између осталог, важно је напоменути да се на задарском састанку први пут десило да су Срби са обе стране Велебита дошли у директне политичке односе. Једногласним одлукама су пристали на даљи заједнички рад са Хрватима ради обостраног бољитка.¹⁸

На крају, изабран је и одбор који би са Хрватима направио споразум о заједничкој акцији: из Српске странке на Приморју: А. Пуљези и У. Десница, од самосталаца: Б. Медакковић и С. Прибићевић, а од радикала Ђ. Красојевић и Ј. Р. Влачић.

Одбор је одмах предао резолуцију др Пери Чингрији. Истог дана одржали су и италијански посланици на Далматинском сабору седницу, после које су издали своје саопштење.¹⁹

Услед договора између хрватских и српских политичара на Далматинском сабору, Чингрија је прочитао на седници од 14. новембра 1905. године записник у којем су су углавном све тачке потписаног споразума:

„Оба клуба стоје на становишту да су Срби и Хрвати један народ, да су једни према другима равноправни и да особито данас, кад се у свијету, а посебице у овој монархији појављују на видiku судбоносни догађаји, који засјецају равно и у њихове животне и народне интересе, треба окупљати народну снагу у народне редове, да их догађаји не затекну неприправне /.../”²⁰

Такође, српски и хрватски клубови у Далматинском сабору одлучили 14. новембра исте године *„да ставе на чисто она питања политичко-народна, која између Хрвата и Срба*

17 Исто.

18 *„Показало се у Задру, да међу свим Србима из Далмације и Србима опозиционарима из Хрватске и Славоније нема разлике. Сви су зато, да се покуша заједница са Хрватима, ако Хрвати признаду Србе“* („Српски састанак у Задру“, Застава, бр. 239, 8. 10. 1905).

19 Лујо Бакотић, *Срби у Далмацији од пада Млетачке Републике до Уједињења*, Прометеј, Београд, 2002, стр. 138-139.

20 Исто, стр. 138-139.

нијесу до сада била одређена или су јавном животу била поводом неспоразумијевању или препирању“.²¹

У Сабору Хрватске и Славоније, Задарску резолуције поздравио је у име потписника Ријечке резолуције правашки посланик Аугуст Харамбашић. Том приликом дао је изјаву солидарности у којој је између осталог рекао и следеће:

*„ /.../ Као Хрват изјављујем овдје искрено и отворено да сам био неизмјерно сретан када сам доживјео овај корак наше честите, племените и витешке браће Срба да су се са нама поставили раме уз раме у борби за бољу срећу и љепшу будућност ове наше зајендичке отаџбине, коју су наши прадједови заједнички населили, коју су наши преци зајендичји бранили /.../ . Та нам резолуција доказује да ће андоћи сретно и благословено вријеме да се више не дамо заводити од туђинца звао се он Мађар или Нијемац, да с еборимо за наше заједничко домаће огњиште, да се не кољемо за Босну и Херцеговину него да раме уз раме заједнички порадимо за срећу нашег народа хрватскога и српског имена и да јендоћ као културни људи у народном погледу у 20. вијеку дођемо до исправнога становишта, да се поносимо и једним и другим народним именом, јер је и знаност и хисторија необориво утврдила да на нашем југу сва наша племена: Хрвати, Срби, Словенци и Бугари сачињавају један народ, јер говоре једним језиком /.../“.*²²

Поред целокупне тадашње српско-хрватске јавности, обе резолуције поздравили су својом резолуцијом српска и хрватска прашка омладина.²³ Управо ти млади студенти задојени Масариковим идејама по повратку у домовину умногоне су учинили да идеје из Ријеке и Задра заживе у животу Далмације. Наиме, својим напредњачким деловањем у значајној мери су успели да разводне тврдокорно праваштво и остале факторе попут клерикалства и аустрофилства који су били препрека бољим српско-хрватским односима на Приморју.²⁴

21 „Записник састављен у уреду земаљског уреда у Задру, дана 14. новембра 1905“, *Застава*, бр. 266, 12.4. 1905.

22 Ferdo Čulinović, „Zadarska rezolucija“, у *Zbornik – Zadar* (ur. J. Ravlić), Matica Hrvatska Zagreb, 1964. стр. 268.

23 „Резолуција српске и хрватске омладине у Прагу“, *Застава*, бр. 224, 15. 9. 1905.

24 Mirko Ležaić, *Jugoslovenski naprednjački pokret i njegov odjek u Sjevernoj Dal-*

Ријечка и Задарска резолуција дочекане су у Далмацији углавном с одобрењем (осим код франковаца и клерикалаца), у банској Хрватској подељено (најоштрију опозицију поред франковаца развила је Хрватска сељачка странка браће Радића), док су у Војводини изазвале критику код радикала и код либерала, мада на различите и по садржини и по форми. Оно што је у Војводини, без обзира на странке, изазвало отпоре била је несрећна Трумбићева формулација о споразуму између хрватског и угарског народа:

*„Полазећи с тих претпоставки, хрватски заступници сматрају да је њихова дужност борити се упоредо с угарским народом за испуњење свих државних права и слободитина, у увјерењу да ће речена права и слободитине бити од користи хрватском и угарском народу, а тиме ће се ударити темељи трајному споразумљењу обају народа“.*²⁵

Пошто је овој изјави изгубљено из вида да су управо неугарски народи међу којима су се налазили и Срби сачињавали већину у Угарској, оштро је реаговао и најугицајнији првак Српске радикалне странке, уредник новосадске *Заставе*, Јаша Томић.

Томић није био задовољан ни једном од обе резолуције. Међутим, док је прву оштро критиковао, другу Задарску резолуцију је хвалио уз велике резерве.

Михајло Полит Десанчић није био задовољан са садржином и неодређеним формулацијама Ријечке резолуције, бринући се са великом резервом о њеном спровођењу у дело тако се исто није могао сложити ни са конкретно стилизованим одлукама Задарске резолуције. Ипак, признао да је потоња прилично одређенија од претходне. Главне примедбе је изнео у листу *Браник* и сводила се на следеће:

„Српским одлукама, донесеним у Задру, има се много шта приговорити /.../. По себи се разуме, да онај народ, који тежи за својом слободом, да такав изазива симпатије. Али није питање о таквим симпатијама, већ је у питању о одношају према данашњој мађарској коалицији и Кошутовцима. Ваљда је чиста ствар за нас Србе и Хрвате да слобода, за

---

maciji (prvi dio 1897–1903), Šibenik 1939.

25 Kosta Milutinović, *Vojvodina i Dalmacija 1760 – 1914*, Prosveta, Novi Sad 1973, str. 359

*коју се боре Кошутовци, кош не условљава удела у тој слободи за Србе и Хрвате? То је баш оно, што се Мађарима свагда пребацивало и пребацује, да они хоће слободу за себе, а не и за народе, који с њима стоје у савезној или државној заједници /.../.*²⁶

Закључак

Као што смо претходно видели, Ријечка и Задарска резолуција представљале су крупне политичке догађаје у јужнословенским земљама тог доба. Српска резолуција која је донета у Донатовом граду у државно-правном погледу изражава два основна становишта. Истиче се антидуалистички став јер захтева ревизију државног система Аустроугарске као и Ријечка резолуција. Из овог разлога су српски заступници показали спремност за подршку мађарској коалицији у борби против дуализма. С друге стране не напушта се становиште Угарско-хрватске нагодбе уколико се тиче реинкорпорације Далмације Хрватској и Славонији. Та два става нису опречна него се међусобно надопуњују.²⁷ Наиме, тада се сматрало да би се реформом дуалистичког система Монархији могли решити многи проблеми који су настали у српским и хрватским земљама.

Ипак највећи значај оба политичка документа огледа се у томе што су у доброј мери успели да смире заоштрене српско-хрватске односе. Наиме, били су камен темељац и главне полуге наступајућој пројужнословенској политици „новог курса“. У уској вези како са Ријечком тако и са Задарском резолуцијом било је и оснивање српско-хрватске коалиције крајем 1905. године која је стајала на општим принципима који су били донешени на поменути састанцима. Иако је, како смо претходно поменули имала доста противника међу политичким првацима оба народа, била је довољно јака да опстане на политичком и културном тлу у наредним годинама. Потоњим деловањем та коалиција крчила је будући заједнички југословенски пут. Стога је, без претеривања и

26 Исто, стр. 361.

27 Ferdo Čulinović, „Zadarska rezolucija“, у *Zbornik – Zadar* (ur. J. Ravlić), Matica Hrvatska Zagreb, 1964, str. 265.

можемо назвати најважнијим политичким актом српско-хрватских односа пре Уједињења.

Прилог I:

Тако су српски делегати у име своји странака 17. октобра 1905. године у просторијама Српске читаонице у Задру донели следећу резолуцију:

„Тежња сваког народа да сам одлучује о свом бићу и о својој судбини мора да изазове сваког, који сам гине за слободом. А данашњу борбу мађарског народа поздрављамо тим радосније, што је садашњи државни склоп, против кога је та борба наперена, свом снагом спутавао и што данас спутава развитак наше отаџбине хрватског и српског народа. Државна пак самосталност Угарске, која би тада живјела само својим животом и располагала само својом снагом, доњела би такве политичке прилике, у којима би мађарски народ био упућен да у свом рођеном интересу потражи споразум с немађарским народима Угарске, да у њиховој снази угледа и своју снагу, па да, заједно са њима, а у наслону на троједну Краљевину Далмацију, Хрватску и Славонију, осигура услове за своју народну будућност и безбједност.

Стога потписани српски заступници српских странака, свјесни о замашености данашњег опћег политичког положаја у монархији и узевши у обзир становиште заузето од хрватских заступника на ријечној конференцији, изјављују да ће подупријети данашњи покрет мађарског народа, којему би, зајендички с Хрватима, и фактички потпору понудили, кад би са стране мађарски коалираних странака биле пружене реалне гаранције да ће с еоне заузети како би се, уз њихове оправдане захтјеве испуниле и тежње Хрватске и Славоније које иду за проширењем њеног државно – правног положаја, да јој се зајамчи што самосталнији политички, културни, привредни и финансијални опстанак и развитак.

Подједнако траже и радиће потписани заступници и изасланици да се у Хрватској и Славонији створе демократске установе, које би јој зајамчиле слободан уставан живот и развитак, и уклониле данашње несносне парламентарне, управне и друштвене одношаје.

Стојећи на том становишту, очекује да ће мађарске коалиране странке, свој одношај према немађарским народима у Угарској поставити на праведне основе, како би се овима обезбједио народно-културни опстанак и развитак.

Што се тиче захтјева браће Хрвата за реинкорпорацијом Далмације Хрватској и Славонији, која је и позитивним законима зајамчена, приправне су српске странке уложити и своју снагу за остварење овог захтјева, ако се са хрватске стране уклони запрека, која је досад прјечила српској странци на Приморју да с еза сједињење изјави, а то је да се са стране Хрвата обавезно призна равноправност српског народа са хрватским.

Да би се пак с браћом Хрватима могли ставити у споразум ради заједничке акције, бира се одбор од три лица, са три замјеника, који ће одлуку доставити извршном одбору ријечке конференције, и с њиме ступити у преговоре у смислу ове одлуке.

Др Пуљеци. А. Вујатовић Шаров, др Р. Квекић, Вукотић, Ј. Кулишић, Симић, др Ковачевић, др Десница, Тодор Мијовић, др Гради, др Маци, Душан Амановић, Владимир Десница, Б. Медаковић, др Васо Муачевић, Перо Краиновић, Вељко Лукић, др Перо Белобрк, Светозар Прибићевић, др Ђорђе Красојевић, др Ж. Миладиновић, др Ј. Радивојевић-Вачић и др М. Бабић“.²⁸

Литература

- „Prenimo se“, *Dubrovnik*, бр. 38, 25. 5. 1908.
- „Задарски састанак“, *Dubrovnik*, бр. 43, 22. 10. 1905.
- „Записник састављен у уреду земаљског уреда у Задру, дана 14. новембра 1905“, *Застава*, бр. 266, 12.4. 1905.
- „Записник састављен у уреду земаљског уреда у Задру, дана 14. новембра 1905“, *Застава*, бр. 266, 4. 12. 1905.
- „Накнадни избори у Далмацији“, *Србобран*, бр. 102, 9 (22) 5. 1907.
- „Резолуција српске и хрватске омладине у Прагу“, *Застава*, бр. 224, 15. 9. 1905.

28 Лујо Бакотић, *Срби у Далмацији од пада Млетачке Републике до Уједињења*, Прометеј, Београд, 2002, стр. 136-137.

- „Српски састанак у Задру“, *Застава*, бр. 239, 8. 10. 1905.
- Beroš Josip, „Zadarsko pitanje“, *Zadarska revija*, Narodni list, Zadar, br. 5, 1966.
- Čulinović Ferdo, „Zadarska rezolucija“, у *Zbornik – Zadar* (ur. J. Ravlić), Matica Hrvatska Zagreb, 1964.
- Ležaić Mirko, *Jugoslovenski naprednjački pokret i njegov odjek u Sjevernoj Dalmaciji (prvi dio 1897–1903)*, N. Čikato, Šibenik 1939.
- Lovrenčić Rene, *Geneza politike „novog kursa*, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb, 1972.
- Milutinović Kosta, *Vojvodina i Dalmacija 1760–1914*, Prosveta, Novi Sad 1973.
- Smoldaka Josip, *Izabrani spisi* (ur. Ivo Perić i Hodimir Sirotković), Književni krug, Split, 1989.
- Екмечић Милорад, *Стварање Југославије II*, Просвета, Београд, 1989.
- Калинић Војин Д., *Културни препород Срба у Северној Далмацији од 1848. до 1914. године*, Факултет политичких наука, Београд, 2014, докторска дисертација.
- Калинић Војин, *Допринос Никодима Милаша културном препороду Срба у Далмацији*, Истина, Београд–Шибеник 2009.
- Смодлака Јосип, *Записи Дра Смодлаке*, Mostart, Земун 2012,

Vojin D.Kalinic

THE ZADAR RESOLUTION

Resume

In the beginning of the XXth century the Serbs and the Croats living in Croatia, Slavonia, and Dalmatia, which in that moment were the part of the Austro-Hungarian Empire, found themselves with great many difficulties and many unresolved questions. Although they were frequently in discordance, and with different points of view on the solution of their national interests, both wanted more political freedom from Vienna. In these circumstances, happens the political upheaval among the Croatian politicians as they begin to understand the need of an accord with the Serbian

politicians in order to create a better future. The most important representatives of the Serbian parties from both regions Croatia and Dalmatia met in Zadar (October 16/17, 1905) and adopted the Zadar Resolution. This document was a very important political decision for the south Slavic countries in the Austro-Hungarian Empire territories. The Resolution accepted the decisions of the previously adopted Rijeka Resolution (October 3, 1905) in which the Croatia expressed its desire for improvement of its state-legal status and its unification with the Dalmatia. One of the conditions were make equal the right of the Serbs and the Croats, respect the Serbian identity and history, name the language Serbian or Croatian, free use of the cyrilic alphabet, respect for the national flag. The Resolution also expressed the willingness to support the Hungarian opposition in achieving an independent state under the same conditions brought by the Croatian politicians in Rijeka. While the Rijeka resolution was primarily focused on the Croatian-Hungarian relations, the Zadar Resolution was about Serbian-Croatian collaboration practiced in the politics of the "new course" and the struggle for the national liberation and unification of the south Slavic countries. These ideas gave a Resolution an important echo also in some foreign political circles.

This is why the Zadar Resolution adopted in Donat's town was a real milestone in the domestic policy. Because of its liberal and democratic program it was accepted by all the progressive Serbian and Croatian political circles. However, because of its south-slavic character it provoked not only an approval but also a disapproval of some political circles. The events which accompanied the Resolution brought to the Unification after the World War I.

Keywords: Dalmatia, Zadar, 1905, Serbs, Croats, „new course“.